

gálja az ember, érzi, hogy nagyon sok önálló vonás van ebben a költőben.

Először is óriási, semmiféle ekonómia, semmiféle kompozíciós megkötöttséget nem ismerő kép-gazdagsága, csak a töretlen fiatalság áraszthatja, tombolhatja, viharozhatja így magából a képeket, ilyen lendülettel, ilyen fanatizmussal — és ilyen céltalanul. Képeinek őserdejében (mert nem szimbolista díszpalánták ezek, hanem vad, kozmikus őspáfrányok, valami elsülyedt dzsungelben), eltéved minden gondolat.

Ez a másik sajátossága: intellektuális líra, az érzelmi életnek igen szűk skáláján mozog, a költő élményeiből jóformán mit sem fed fel, mégsem találjuk meg gondolati magyát. Valami általános, pantheisztikus, fiatalos lelkesülés, mely az örök szépség és egyéb örök dolgok felé tör, de ezek az eszmék a képek viharában sosem tudnak konkrét formát ölteni.

Legfőbb ereje a dekoratív páthosz, itt találja meg legönállóbb hangjait: amikor nem akar semmit sem kifejezni, csak kiáltani akar a kiáltó gyermeki örömeivel, egy nagyot; pl. Budapest című versének hűdlerlini lendületű kezdő-felsorolásában vagy az Esti dalban:

Isten hajóroja Világ hullámán!

Ó, hol lengünk, melyik tejút alatt?!

S a domború tengernek messze mélyén
Lobogva úszik trónhajónk: a Nap.

Furcsa tehetségének legkellemetlenebb vonása bizonyos esetlenség, melyről nem tudni, őszinte nem-tudás vagy szándékolt primitívség. Fodor mindenképp elég fiatal még hozzá, hogy mindkettőtől megszabaduljon. Ilyen rossz rímeket, ilyen daltalanul megzökkenő ritmusokat, mint itt-ott Fodor jó verseiben is, gimnázistáknál ha találunk.

Előttem még egy erdő-címes verseskötet: de ezek az erdők nem lihegnek, csak muzsikálnak — micsoda világok különbsége! **Mentes Mihály: Muzsikál az erdő** című kötetében összegyűjtött versek igénytelen, kellemes, vidékies szabályos ritmusokban zenélnek, azt gondolom, pap lehet a szerzőjük, nagyon megnyugtatóak, nagyon szelídek, Ady, Kosztolányi és főképp Sík Sándor hatása, megsűrve, meghalkítva a végsőkig. De a lihegő erdők után jól esik, hogy ilyen csendes emberek is akadnak.

Szerb Antal.

Gina és Rozamunda. Regény, írta: **Pásztor Árpád.** (Dick Manó kiadása.) A gyönyörűséges Gina, teljes nevén: Kratochwill Georgina Vajda János első nagy szerelme. Állítólag nem Kratochwill borbélynak, hanem egy huszárcapitánynak törvénytelen leánya, akit így mind szépségének tudata, mind öröklött diszpozíció elégedetlenné tesz a budai kicsinyes viszonyokkal. Megismerkedik Vajda Jánossal, fogadja udvarlását, de nyíltan megmondja neki, hogy nem lehet az övé, mert ő bizony fényre, gazdagságra vágyik. Kivánsága csakhamar teljesül. Az utcán megpillantja egy bécsi herceg, mezei neki, hogy palotát vesz számára, ha vele megy. Gina élete ettől fogva pazar jóllét. Egy cirkuszizgazgatótól — Oroszitól — megtanul lovagolni s a herceg halála után Oroszival indul el további kalandos útjára. Jár Oroszországban, ahol hercegek becéznek, Franciaországban, ahol a császárral van találkozása. Szóval: sokra vitte. Oroszi, a cirkuszizgazgató-társ azonban féltékenységen öngyilkos lesz s ettől kezdve Gina maga intézi a cirkusz és saját sorsát. Mint lovárnőnek ragyogó sikerei vannak ugyan, de múlik az idő, a szépség, a karcú termet, az üzlet is mind rosszabbul megy, a cirkusz végül is megbukik s Gina koldusmódra, nyomorultan végzi életét.

Vajda János másik ideáljának élet-története egyszerűbb. Míg Gina a költőtől hidegen fordul el s annyira sem méltatja, hogy öreg korában Vajda nevére emlékezzék: Rozamunda (Bartos Róza) szerelmes a költőbe s felesége lesz. A két nő közt azonban a költő szempontjából más különbség is van. Gina a Vajda Jánossal történt ismeretség után lett rossz, Rozamunda ellenben — mint a fáma kipattantja — az ismeretség előtt volt az. Vajdát így két nő tette boldogtalanná; az egyik: mert nem lett a felesége; a másik: mert az lett. Rozamundát rossz hire dacára elvette — becsületből, mert házassági ígéretet tett neki. Pokoli életet élnek, egymástól elkülönítve laknak, Rozamunda inkább cselédje Vajdának, mint felesége. Csalódás, tépelődés végül is arra készíti a költőt, hogy az asszonytól elváljon.

E két nő életrajza és Vajdához való viszonya a tárgy Pásztor Árpád regényének. Hogy a kettős mese egységbe futhasson, kapóra jön az írónak az az életrajzi adat, melyet a ma is élő Bartos Rózától hallott. E szerint Roza

munda legyőzhetlen kíváncsisággal siet válása után Bécsbe, hogy vetélytársát Ginát, megismerje. Kárörömmel látja az egykori szépség romjait, de a közben meghalt Vajda emléke kedvéért mégis gyakran felkeresi Ginát, virágot, orvost visz betegágyához s végül el is temeteti.

Látnivaló, hogy Pásztor Árpád regénye jórészt valóság. Amit az író hozzáköltött, az színes riportra emlékeztető mártás, mely néha pikáns, máskor borsos, de gyakran izléstelen. Az igazi író is lehet újságíró — példa rá Vajda János, — de legtöbbször baj, ha az újságíró írónak képzeli magát. Ahelyett, hogy a szerző kutatása eredményeit avatott kezekbe tette volna le (vagy valami irod. tört. folyóiratnak engedte volna át) vagy, ha már mindenáron maga akarta értékesíteni a a talált gyöngyöket, komolyan beszámolt volna a *való* tényekről, melyeket Vajda két szerelmének élete körül sikerült földerítenie: ahelyett felröpíti fantáziája léggömbjeit, zagyván összekever történeti valót lélektanilag lehetetlen képzelt eseményekkel s oly könyvet ír, mely életrajznak fogyatékos, korrajznak elfogult s regénynek rossz. A könyv azonban úgy látszik, nem is irodalmi inyenec, hanem azon alsóbb műveltségű rétegek számára készült, melyek a varrógéptől szabaddulva, szívesen méláznak el a Szabó-életű szépségmeteorok sorsán. Ez esetben azonban mirevaló volt közölni a Nagy Miklós hagyatékában talált »páratlan irodalomtörténeti dokumentumokat», versfoszlányokat, gondolat-töredékeket és egyéb »műhelytitkokat»? A könyv »bájos» ovisonőit így az a veszedelem nyelveti, hogy ezeket egyszerűen átugorja s csak azt olvassa el, amit a szerző »költ».

Aztán az úgynevezett »diszkréción!» Tudvalevő, hogy Bartos Róza (Roza-munda) ma is él. A szerző egy »intermezzóban» bocsánatot kér az olvasótól, hogy a történettel megáll: »talán fájna neki (Bartos Rózának) minden részlet, minden elmúlt mozzanat feltárása». Az író azonban annyi adattal kompromittálta már eddig is önagságát, hogy ez a megjegyzés a bakó gyöngédségére emlékeztet. Vagy csak elmés és előre-látó reklámja akar lenni egy megirandó regénynek, mely esetleg Rozamunda halála után »Újabb adalékok Rozamunda ballépéséhez» címmel fog megelenni?

Kétségtelen, hogy az életrajzok iránt

érdeklődők kíváncsiságát izgatni fogja a könyv nem egy megdöbbentő adata. Megengedem azt is, hogy némi irodalomtörténeti ismeretet az effajta »módszer» is belecsepegtethet az analfabéták lelkébe; sőt ismerjük el: van a könyvnek egy-két lapja, ahol az újságírói rutin akkorát lendül, hogy írói kvalitások határait súrolja. (Pl. az a jelenet, melyben Gina Oroszi kedvese lesz.) Mindezzel szemben azonban bizonyos, hogy e munkát nem a költő iránti kegyelet, hanem a »könyvsiker» vágya és üzleti élelmesség diktálta s e kegyetlen és falánk játékból a költő alakja elég véresen kerül ki. Hogy a szerző ízlése aztán egész otromba módon félrecsúszik egy-két helyen — például ott, ahol a költőt Ginával történt ismeretése után egy utcalányhoz téríti be — ez a blaszfémia arra figyelmeztet, hogy a riport aljasabb válfaja sem elégszik már meg saját területével, betör az irodalomtörténetbe s állattá rajzolja el a költőt, csak hogy az olvasót megsarcolhassa. Vajdát, akinek érzelmei elejétől fogva a legeszmenyibb rajongással fonják körül Gina alakját; a költőt, akinek szerelmi élete maga a boldogtalanság és becület: a századfordulón ily tragár vonatkozásban mutatni be az olvasónak nemcsak ízlés-hiba — a legegység irodalmi illem szabályainak megtagadását jelenti.

Hartmann János.

Rodionov Iván: Kornilof hadjárata.

Történeti elbeszélés az orosz forradalomból. Stádium kiadás. Az író a kommunén véres borzalmait és a magárahagyott orosz intelligencia kétségbeesett küzdelmét mutatja be, hogy egységes frontba tömörítse a művelt emberiséget a közös ellenség — a vörös rém — ellen.

Az elbeszélés hőse egy fiatal moszkvai diák, aki — miután atyját, a leendő kormányzót a kommunisták megölik — az ellenforradalom főfészkébe, a kozáklakta Don vidékre menekül s itt a hős Csernyecov partizán különítményébe állva, a vörösök ellen vívott kegyetlenül borzalmas harcokban elesik. Ezen az ösztövére mesevázon nyugszik a lényeg: a szovjet véres őrvongásának és a magasztos célokért küzdő fehérek szenvedéseinek leírása.

Az író többször hangsúlyozza, hogy megértünk, való eseményeket ír le: elhíszköt, de a történeti elbeszélésnek a krónikaszerű hűségénél lényegesebb kelteke a korszellem és az eseményeket